

**KUR'AN-I KERİM'DE
MES'ÛLİYET**
(Kaynağı, Sınırları, Sonuçları)

İstanbul 2006

ENSAR NEŞRİYAT
Ticaret Anonim Şirketi

© Tebliğlerin muhteva ve dil bakımından sorumlulukları tebliğ sahibine, telif hakları İSAV'a eserin her türlü basım hakkı anlaşmalı olarak Ensar Neşriyat'a aittir

Tartışmalı İlmî Toplahtılar Dizisi: 44
ISBN : 975-6794-80-1

Kitabın Adı

Kur'an-ı Kerim'de Mesuliyet
(Kaynağı, Sınırları, Sonuçları)

Editör

Prof. Dr. M. Bedreddin ÇETİNER

Yayın Öncesi Hazırlık

Dr. İsmail KURT
Seyit Ali TÜZ

Dizgi – Mizanpaj

Ensar

Kapak Düzeni

Erhan AKÇAOĞLU

Baskı

Karmat

1. Basım

Temmuz 2006

İsteme Adresi

Ensar Neşriyat Tic. A.Ş.

Süleymaniye Cad. No: 13 Süleymaniye / İstanbul

Tel : (0212) 513 43 41 Faks : (0212) 522 46 02

www.ensar nesriyat.com.tr

ensar@ensar nesriyat.com.tr

MES'ULİYETİN ŞAHSİLİĞİ AÇISINDAN

İLK GÜNAH PROBLEMİ

Prof. Dr. Ömer Faruk HARMAN
Marmara Üniv. İlahiyat Fak.

İlk günah Hıristiyanlığa özgü bir kavramdır. Dolayısıyla bu tebliğde mesuliyetin şahsiliği açısından ilk günah problemi Hıristiyanlık zaviyesinden ele alınacak, konu işlenirken önce mükellefiyet ve günah kavramları üzerinde durulacak, günahın tanımı ve türleri ile ilk (asli) günahın mahiyeti Hıristiyan teolojisi yönünden incelenecek, daha sonra da mesuliyetin şahsiliği açısından ilk günah problemi değerlendirilecektir. Konu ile ilgili temel kavramlar şunlardır:

a. Mesuliyet

Yükümlülük (mükellefiyet), sorumluluk (mesuliyet) ve yaptırım (müeyyide) biri diğerini gerektiren üç temel kavramdır ki, birinin bulunduğu yerde diğerleri de mutlaka bulunmak durumundadır. Bu üç kavram birbirinden ayrılmaz ve birincisi olunca diğer ikisi de mutlaka olur, birincisi olmayınca diğer ikisi de ortadan kalkar.

Sorumlu olmak birşeye cevap vermek, birine hesap vermek zorunda olmak demektir. Sorumluluk, yükümlülüğü ve özgürlüğü gerektirmektedir. Sorumluluk ve sorumsuzluk, ihtimal veya seçebilme ve zorunluluk alanla-

ryla alakalıdır ve insan, diğer canlıların aksine zorunluluğu yani içgüdüsel davranış alanını değil ihtimal veya seçebilme alanını tercih ettiği için de yaptıklarından sorumludur. Ahlâkî yetenekler konusunda akıl sahibi varlıkla akılla mücehhez olmayan varlıkları karşı karşıya koyan bu tezat Kur'ân'da şu şekilde ifade edilmektedir:

"Biz emaneti göklere, yere ve dağlara arz ve teklif ettik. Onlar bunu yüklenmekten çekindiler, bundan endişeye düştüler. Buna karşılık insan onu yükledi. İnsan pek zalim ve cahildir" (el-Ahzab 33/72).

Üç çeşit sorumluluk vardır: Bunlar da dinî, toplumsal ve ahlâkî sorumluluktur ve bir anlamda her mesuliyet, aynı zamanda ahlâkî bir sorumluluktur. Ahlâkî ve dinî sorumluluğun da şartları vardır. Bunlar da bunlar da sorumluluğun şahsî oluşu, meşru temelinin bulunması, niyet ve irade unsuru ve hürriyettir¹.

1- **Sorumluluğun şahsî oluşu:** Ahlâkî ve dinî sorumluluk tamamen şahsîdir.

2- **Sorumluluğun meşru bir temele dayanması:** İnsanın birşeyden sorumlu tutulabilmesi için o konuda temel kuralların, emir ve yasakların bulunması ve insanın önceden bilgilendirilmesi gereklidir.

3- **Niyet ve iradenin bulunması:** Sorumluluk için kişinin niyeti ve o fiili iradî olarak ifası gereklidir.

4- **Hürriyet:** Sorumluluk için özgürlük şarttır. Özgür olmayan insan yaptıklarından sorumlu değildir.

Bu hususlar Hıristiyan düşüncesi için de geçerlidir. İnsan özgürdür ancak özgürlüğü sınırlıdır. Tanrı insanı akıllı bir varlık olarak yaratmış ve ona kendi arzusuyla hareket eden ve kendi davranışlarının efendisi olan bir kişinin onurunu bağışlamıştır. *"Tanrı insanın, Yaratıcısını kendisi arayabilsin ve özgür iradesiyle bağlanarak tam ve mutlu mükemmelliğe ulaşabilsin diye kendi kararını kendi verecek"* (Siracide 15/14) bir durumda yaratmıştır. Hıristiyanlık'ta kişinin özgürlüğü ve yaptıklarından sorumlu olması esastır. Mesela, cehennem konusundaki Kitabı Mukaddes'in beyanı ve kilisenin öğretileri insanı ebedi

¹ M. A. Draz, La Morale du Coran, Rabat 1983, s.103-105; 115-143.

yazgısı konusunda özgürlüğünü kullanarak sorumluluk almaya davet etmektedir (Matta 7/13-14).

Özgürlük akıl ve iradede kök salmış bir özelliktir, davranmak ya da davranmamak, bunu ya da şunu yapmak, kasıtlı davranışların sorumluluğunu almak demektir. Özgürlük tamamen insana özgü bir özelliktir. Özgürlük insanı kendi özgür davranışlarından sorumlu kılar. Bir davranışın sorumluluğu ve takdiri bilgisizlikten, dalgınlıktan, şiddetten, korkudan, alışkanlıklardan, istikrarsız sevgilerden ya da daha başka fiziksel ve toplumsal etkenlerden azalabilir hatta silinebilir.

Doğrudan isteyerek yapılan her davranış onu yapana atfedilir. Âdem'in cennetteki günahı, Kâbil'in Hâbil'i öldürmesi sebebiyle suçlanması, Peygamber Natan'ın Davud'u suçlaması gibi².

b. Günah

Hıristiyanlıkta günah, Yahudilikte olduğu gibi ilâhi arzu ve iradeye muhalefet olarak kabul edilmekte, Yeni Ahit'te günah, insanın arzusunun Tanrı'nın arzusuna muhalefeti olarak takdim edilmektedir. Bütün günahlarda ortak özellikler Tanrı'dan uzaklaşmak, onunla beraber yaşamayı reddetmek (Luka 15/11-32) ve Tanrı'nın sözüne itaat etmemektir (Matta 7/21).

Günah Tanrı'ya itaatsizlik ve başkaldırı, ezeli kanuna uymayan arzu, fiil veya söz; akla, gerçeğe ve sağ duyuya karşı işlenmiş bir hata, bazı nimetlere duyulan sapkın bağlılık nedeniyle Tanrı'ya ve insana duyulması gereken gerçek sevginin eksikliğidir. Günah ebedi yasaya ters düşen söz, eylem ya da arzudur. Günah Tanrı'ya yapılmış bir hakaret, itaatsizlik ve isyandır³.

Hıristiyan teolojisinde günah birçok kısma ayrılmakta ve günahlar arasında bir derecelendirme yapılmaktadır. Öte yandan günahları konu ve muhtevalarına, çeliştikleri güzel davranışlara ve ters düştükleri emirlere göre, ayrıca Tanrı'ya, kişinin kendine ve yakınlarına karşı işlenmeleri veya be-

² Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri, İstanbul 2000, s. 416-417.

³ a.g.e., s. 436-437.

deni ve ruhi olmaları yönünden hatta düşünce, söz ve davranış açısından tasnif etmek mümkündür. Günah temelde aslî günah (peccatum originale) ve fiilî günah (peccatum actuale) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Birincisinden insanlığı kurtarmak üzere Tanrı günahsız olan kendi oğlunu göndermiş, o da bu günaha kefarete olmak üzere çarmıhta can vererek kendini feda etmiştir. İnsanlar ise vaftiz olmak suretiyle bu günahattan kurtulabilmektedirler. Fiilî günahı kişi doğuştan getirmeyip kendi irade ve arzusuyla tahakkuk ettirdiğinden ondan sorumludur. Tabii ve ilâhi kanunların çiğnenmesi olan fiilî günahlar da ölüme götüren bağışlanmaz (peccatum mortale) ve ölüme götürmeyen bağışlanabilir (peccatum veniale) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (I. Yuhanna 5/16-17)⁴.

Ölüme götüren bağışlanmaz (ölümcül) günah tam bilinçli bir şekilde ve isteyerek, ciddi bir konuda (adam öldürme, zina, hırsızlık, yalan yere tanıklık, başkasının hakkını yeme, ana-babaya saygısızlık vb.) işlenmiş günahtır ve ilâhi kuralların çiğnenmesi neticesinde ortaya çıktığından insanı Tanrıdan uzaklaştırır.

c. Aslî (İlk) Günah

İnsanlığın ilk günahı Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân geleneğine göre Hz. Âdem ile eşi Havva'nın cennette ilâhi emri çiğnemeleri sonucunda meydana gelen günahdır ki buna Hıristiyan terminolojisinde Aslî Günah (Peccatum Originis, Peche originel, Original Sin) denilmektedir. Bu terimi ilk defa Saint Augustin (345-430), Pavlus'un Romalılara Mektubundaki ifadelerle (7/7-25) dayanarak, beşer olmanın bir cephesini yani günaha meyilli olarak doğmayı ifade için kullanmış ve aslî günah konusunu bir Hıristiyan doktrini haline getirmiştir. Konuyu doktrinleştiren St. Augustin olmakla birlikte aslî günah konusunda ilk yorumu yapan Saint Paul olmuştur.

Âdem ile Havva'nın ilk günahlarının anlatıldığı bölüm (Tekvin, bâb 2-3), insanın içinde bulunduğu günahkar durumun nasıl başladığının sebep-sonuç ilişkisini ele almaktadır.

⁴ Ö. Faruk Harman, "Günah", DİA, XIV, s. 281-282.

Tevrat'ta anlatıldığına göre Tanrı yerin toprağından Adamı yaratmış ve sonra onu, yeryüzünün doğu tarafında diktiğı bahçeye (Gan Eden) koymuş ve adama: "Bahçenin her ağacından istediğın gibi ye, fakat iyilik ve kötülüğü bilme ağacından yemeyeceksin çünkü ondan yediğın gün mutlaka ölürsün" demiştir (Tekvin 2/4-17).

Bahçenin ortasında bulunan iyilik ve kötülüğü bilme ağacından yemenin cezası ölümlü olmaktır. Yılan Havva'yı "Katiyen ölmezsiniz. Çünkü Allah bilir ki, ondan yediğınız gün gözleriniz açılacak, iyiyi ve kötüyü bilerek Allah gibi olacaksınız" diyerek kandırır ve yasak meyveden yerler. Bunun üzerine yılan, kadın ve adam cezalandırılırlar. Kadın gebelik sıkıntıları ve doğum sancıları çekecek, kocasının hakimiyetine girecek, adam ise toprağı işleyecek ve yiyeceğini ondan çıkaracaktır. Sonunda iyiyi ve kötüyü bilmede Tanrı gibi olan insan, hayat ağacına uzanmasın ve ondan yiyerek ebediyen yaşamasın diye Aden Bahçesi'nden çıkarılır (Tekvin 3/1-24).

Tevrat'ın ilgili bölümü Âdem ile Havva'yı, günahı dünyaya getirenler olarak tasvir eder. Söz konusu metne göre günah Tanrı'dan kaynaklanmakta, insanla başlamakta ve insan var olduğundan beri onunla birlikte günahın da var olduğunu göstermektedir. Bu günah sebebiyle insan Tanrı'yla olan yakın ilişkisini kaybetmiş, ölüme ve bütün beşeri acılara maruz kalmıştır. Günah kadının doğum yapması yoluyla nesilden nesile aktarılacak ve insan, Tanrı gibi olmaktan şeytan tarafından alıkonulacaktır. Ancak, bu anlamda rağmen Eski Ahid'in protokanonik kitaplarında Âdem'e yapılan göndermeler genel olarak olumludur. Fakat, kadın suçlanmaktadır ve *Siracide* kitabında "günah bir kadınla başladı ve onun yüzünden hepimiz ölüyoruz" denilmektedir (25/24). Böylece günahın kaynağı Havva'ya kadar götürülür ve insanların ölümleriyle günah arasında bir sebep-sonuç ilişkisi kurulur. Ölüm, Havva'nun yaptıklarından dolayı onun bütün soyunu etkiler.

Pavlus'un ilk günahla ilgili yorumu Tevrat'a dayanmaktadır. Tevrat'a göre Âdem'in iyilik ve kötülüğü bilme ağacından yemesi yasaklanmış, yediğı takdirde ölümlü bir varlık olacağı ve kötülüklere dalacağı kendisine bildirilmiş, fakat yılan Havva'yı, o da Âdem'i kandırılmış ve yasak meyveden yedirmiş, böylece ilk günah işlenmiştir (Tekvin 2/7-25; 3/1-24).

Pavlus'a göre günah dünyaya Âdem, ölüm de günah vasıtasıyla girmiştir. Her insan Âdem'in suçundan bir miktar taşımakta ve bu suç nesilden nesile geçmektedir. İnsanlığı bu suçtan kurtaran ise Hz. İsa'dır. Her doğan çocuk vaftiz olmadığı müddetçe suçludur (Romalılara Mektup 5/12-21). Pavlus'a göre ölüm bir insan aracılığıyla geldiğine göre, ölümden diriliş de bir insan aracılığıyla gelir. Herkes nasıl Âdem'de ölüyorsa herkes Mesih'te yaşama kavuşacaktır (Korintoslulara Birinci Mektup 15/21-22).

Pavlus ölümle günah arasında bağlantı kurar ve ölümün günahla geldiğini, herkes günah işlediğinden ölümün herkese geldiğini belirtir (Romalılara Mektup 5/12). Âdem sonrası işlenen günahlar onunkine denk olmamakla beraber Âdem bütün insanlığın sembolü olduğu için ölüm bütün insan ırkına hakim olmuştur. Pavlus'a göre ölüm günahın karşılığıdır (Romalılara 6/23).

Günahın sonucunun ölüm olduğuna dair Pavlus'un bu yaklaşımında onun Yahudi eğitiminin etkisi vardır. Çünkü, cennete konulan Âdem ve Havva'ya Tanrı, hayat ağacını kastederek "ondan yemeyin ve ona dokunmayın ki ölmeyesiniz" demektedir (Tekvin 2/17).

Pavlus günahın evrenselliği düşüncesinden hareketle ölümün de evrensel olduğu düşüncesine varmaktadır. Pavlus'a göre insanlar ya Âdem'in soyundan olmalarının bir sonucu olarak onun günahına katılmışlar ya da bizi herkes günah işleyerek Âdem'in maruz kaldığı sonuca yani ölüme mahkum olmuştur. Günahın hakimiyeti ile ölümün hakimiyeti birbiriyle yakından ilişkilidir. Bu yüzden ölen herkes günahattan kurtulur (Romalılara Mektup 6/7). Mesih'in ölümüne katılış onun ölümden kurtuluşuna katılıştır. Çünkü, günahattan kurtulma sebebiyle artık ölüm onun üzerinde hakimiyet kuramayacaktır (Romalılara Mektup 6/9).

Ancak bu noktada şu soru önem taşımaktadır: Mesih'in ölümü ve dirilişi ile günahın üstesinden gelindiye, o zaman nasıl oluyor da ölüm hâlâ hakim oluyor? Mesih'in dirilişi Mesih'in ölüm üzerindeki hakimiyetini ilan ediyor, o zaman ölüm, yüce bir güç ve son düşman olarak Mesih'te olanlar da bile nasıl hâlâ hakim durumdadır?

Hıristiyanlığa göre Âdem ile Havva'nın soyundan gelen bütün insanların irsiyetten dolayı bu suça iştirak ettikleri kabul edilmiş ve cezalandırılacaklarına inanılmıştır. Meryem'in rahminde İsa'ya hulûl eden Tanrı günahsız olan kendi oğlunu göndermiş, o da bu günaha kefarete olmak üzere çarımha can vermiştir. İnsanlar ise vaftiz olmak suretiyle aslî günahı kurtulmuş olacaklardır. Pavlus günahı kurtuluşun tövbe ile olamayacağını ve şeriatla günahı kurtuluşun gerçekleşmeyeceğini ifade eder. Ona göre günahı kurtulmak için tövbe yeterli değildir⁵.

Belli başlı Hıristiyan mezheplerinde aslî günahla ilgili anlayışlar farklıdır. Katolikler Trent Konsili'nde (1546-1563) kendilerine mahsus bir doktrin ortaya koymuşlardır. Buna göre insan (Âdem) günahı işlemeyen önce iyi ve kutsaldı. Çünkü Âdem Tanrı'nın dostu olarak yaratılmış, O'nun inayetine mazhar olmuştu. Günahı sonra ise aslî iyiliğini kaybetmiş, günahın mirası olmuş ve bütün kötü arzularının temelini teşkil etmiştir. Böylece insanın iradesi Allah'tan uzaklaşmış bulunmaktadır. Bununla beraber reformcuların dediği gibi insan tabiatı tamamen bozulmamıştır. Ne var ki insan iradesi, önceki hassas mahiyetini kaybetmiştir. Vaftiz, aslî günahı ve işlenen günlük günahları gidermektedir (Filipililere Mektup 2/5-11; Korintoslulara Birinci Mektup 1/12; Romalılara Mektup 5/12-18; Galatyalılara Mektup 3/14).

Protestanlara göre ise aslî günahı sonra insanın tabiatı büsbütün bozulmuş, onun hür iradesi kaybolmuştur. Kurtuluş tamamen Tanrı'nın iradesine bağlıdır. Ortodokslara göre kurtuluş aslî suçtan değil, belki ölümden, yok olmaktan kurtulmaktır. Sosiniyenler ise aslî günahı kabul etmemektedirler.

Günah Tanrı'nın, kendisini ve birbirlerini sevebilmeleri için yaratmış olduğu insanlara verdiği özgürlüğün kötüye kullanılmasından başka birşey değildir. Tanrı insanı kendi suretinde yaratmış ve onu kendine dost edinmiştir. İnsan Tanrı ile dostluğu ancak Tanrı'ya boyun eğerek yaşayabilir. Zira Tanrı'nın insana bahşettiği özgürlüğün kullanımı, ahlâki normlara ve yaratılmış kanunlarına göre düzenlenmektedir.

⁵ Fuat Aydın, Pavlus ve Din Anlayışının Yansımaları, İstanbul 2000 (Basılmamış doktora tezi), s. 198-211.

Şeytan tarafından kandırılan insan, Yaratanına duyduğu güveni yüreğinde yok etmiş ve özgürlüğünü kötüye kullanarak Tanrı'nın buyruğuna karşı gelmiştir. İnsanın ilk günahı budur. Daha sonraki her günah Tanrı'ya karşı yapılmış bir itaatsizlik ve Onun iyiliğine karşı duyulan bir güvensizlik olacaktır. Bu günahı işleyerek insan kendisini Tanrı'ya yeğlemiş, böyle davranarak Tanrı'yı hor gördüğünü göstermiştir. Tanrı'yla kendisi arasında yaratılmışlık durumunun gereklerine ters düşeni yapmış ve yanlış bir seçimde bulunmuştur. Kitab-ı Mukaddes bu ilk itaatsizliğin dramatik sonuçlarını göstermektedir. Âdem ile Havva bu günah neticesinde ilk kutsallık halini kaybetmişler ve yaratılışla olan uyum bozulmuş, mutluluk ortamını yitirmişlerdir.

Bu ilk günahattan beri dünya gerçek bir günah istilasına uğramıştır. Âdem'in günahı tüm insan soyuna geçmiştir. Pavlus şöyle demektedir: "Bir adamın söz dinlemeziği yüzünden bütün insanlar günahkar kılındı. Aynı şekilde günah bir insanla, ölüm de günah yoluyla dünyaya girdi, böylece bütün insanlar ölümlü oldu, çünkü hepsi günah işledi" (Romalılara 5/12,19). Pavlus günah ve ölümün evrenselliği karşısına Mesih'teki kurtuluşun evrenselliğini çıkarmaktadır: "İşte tek bir suç bütün insanların mahkumiyetine yol açtığı gibi bir kişinin doğruluk eylemi bütün insanlara hayat veren aklanmayı sağladı" (Romalılara 5/18).

Havari Pavlus'un ardından Kilise, insanların kötüye ve ölüme olan eğilimlerinin Âdem'in günahı ile olan bağları dikkate almadan anlaşılmayacağını belirtmekte, bu kesin iman gerçeği yüzünden günahların bağışlanması için, hatta şahsen günah işlememiş olan küçük bebeklere bile vaftizi şart koşmaktadır.

Âdem'in günahının onun soyundan gelenlere nasıl bulaştığı meselesine gelince, bütün insan soyu Âdem'de aynen tek bir insanın tek bir vücudu gibidir. İnsan soyunun bu birliği sayesinde bütün insanlar Âdem'in günahı ile doğarlar ve bütün insanlar Mesih'te aklanırlar. Bununla birlikte ilk günahın insanlara aktarımı tamamen anlayamayacağımız bir sırdır. Ancak vahiy yoluyla biliyoruz ki Âdem kutsallık ve mutluluk durumunu yalnız kendisi için değil bütün insanlık için almıştı. Âdem ile Havva şeytana kanarak kişisel bir

günah işlerler; ne var ki bu günah, insan tabiatını kirleterek onu düşmüş bir duruma sokar. Bu günah bütün insanlığa yayılacaktır yani kutsallıktan ve ilk mutluluktan yoksun insan tabiatı kuşaktan kuşağa aktarılacaktır. Bunun için ilk günaha örneksemeli biçimde günah denir. Bu işlenmiş değil edinilmiş bir günahdır, bir eylem değil bir durumdur.

Herkes ilk günahla doğmasına karşın ilk günah, Âdem'in soyundan gelen hiç kimsede bir kişisel hata niteliğinde değildir. Bu, kutsallık ve ilk mutluluk durumundan yoksun olmak demektir. İnsan tabiatı tamamen bozulmuş değildir. İnsan tabiatının kendi öz tabîî güçleri yaralanmış, bilgisizliğin, acının ve ölümün etkisi altına girmiş ve günaha eğilimli olmuştur (bu kötülüğe eğilimli olmaya dünya istekleri denilmektedir). Vaftiz Mesih'in nurlu hayatını vererek insanın ilk günahını siler ve insanı Tanrı'ya döndürür ancak günahla insan tabiatında ortaya çıkmış zayıflıklar ve kötüye olan eğilim insanda kalmaya devam eder ve insanda manevi bir mücadeleye neden olur.

İlk günahın nesilden nesile insanlara aktarılması ile ilgili Kilise doktrini V. yüzyılda ve özellikle de Saint Augustin'in düşünceleri ile kesinleşmiş ve bu düşünceler Pelagianizme ve Protestan Reformuna karşı kullanılmıştır.

Pelage ilâhi inayetin dışında insanın kendi gayret ve çabalarıyla da kurtuluş erebileceğini savunuyor, insanın tabîî gücü ve özgür iradesiyle ahlâklı iyi bir hayat sürebileceğini iddia ediyordu. İnsanın doğuştan ve yaratılış olarak iyi olduğunu kabul eden Pelage, insan tabiatının bu iyiliğinin ve güzelliğinin günah sebebiyle azalmadığını ileri sürüyor ve aslî günahı reddediyordu. Ona göre günah insan tabiatında değil insan iradesindedir.

Günah bir fiildir, bir hal değildir. Günahın fizikî intikali söz konusu değildir. Vaftiz, insanı şahsî günahlarından arındırmak içindir. Dolayısıyla günahsız olan çocukların vaftizi gerekli değildir. Pelage'ın bu görüşlerine karşı toplanan Kartaca Konsili (418) aslî günahın mevcudiyetini kabul etmiş, ölümün, günahın neticesi olduğunu ve küçük çocukların, günahattan kurtulmak için vaftiz edildiklerini ilan etmiştir⁶.

⁶ P.-Th. Camelot, "Pelage, Pelagianisme", *Catholicisme*, X, 1093-1096.

İlk Reformcu Protestanlar, Katolikliğin tersine insanın ilk başlardaki günah sayesinde köklü bir biçimde baştan çıktığını ve özgürlüğünün sıfırlandığını öğretiyorlar, her insana kalıtsal olarak kalan günahı baş edilemez kötülüğe olan eğilimle bir tutuyorlardı. Kilise özellikle 529'daki İkinci Orange ve 1546'daki Trent konsillerinde ilk günahla ilgili kararlara dayanarak bu konudaki resmi kararını vermiştir.

Aslî günah kavramı ve bu kavram üzerindeki tartışmalar Tanrı'nın ilk insanın günah işlemesine neden engel olmadığı sorusunu gündeme getirmiştir? Büyük Leon buna şu şekilde cevap vermektedir: "Mesih'in eşsiz lütfu şeytanın hürsünün bizden koparıp aldığından daha iyilerini vermiştir". Aquino'lu Thomas da şöyle demektedir: İnsan tabiatı günahattan sonra daha yüksek bir sona hazırlanmıştır. Tanrı kötülöklere, onlardan daha büyük iyilikler çıkarmak için izin vermektedir". Pavlus da şunu belirtmektedir: "Günahın çoğaldığı yerde Tanrı'nın lufu daha da çoğaldı"(Romahlara 5/20)⁷.

İslâm'a göre

Ahlâkî ve dinî sorumluluk tamamen şahsîdir. Bu konuda Kur'ân'da pek çok âyet vardır: "*Herkesin kazandığı iyilik kendine, işlediği fenalık yine kendinedir*" (el-Bakara 286). "*Kim kötülük işlerse kendi nefesine kemlik etmiş olur*" (en-Nisa 4/111). "*Her kim doğru yolu bulursa kendi öz canı için hidayete ermiş olur, her kim saparsa yine kendi nefsinin zararına sapsın olur. Hiçbir kimse başkasının yükünü yüklenmez*" (el-İsra 17/15). "*Babanın oğula, oğulun babasına hiçbir hayrının dokunmayacağı günden korkun*" (Lokman 31/33). "*Bugünde herkes ne kazandı ise onunla karşılanacaktır. Bugün haksızlık yoktur*" (Çafir 40/17).

Bütün bunlardan şu çıkmaktadır ki sevap ve ikâb konusunda hatta babalar ve oğullar arasında bile hiçbir transfer, hiçbir teşmil, hiçbir iştirak ve hiçbir karıştırma söz konusu olamaz. Eğer babalarımız ve atalarımız bize verdikleri örnekten, bize miras bıraktıkları alışkanlıklardan sorumlu iseler ve şayet biz bu mirası kullanım tarzından mesul isek, onların yaptıklarından dolayı onlarla birlikte hiçbir şekilde cevap vermek zorunda değiliz. "*Onlar bir ümmetti gelip geçti. Onları kazandıkları kendilerinin, sizin kazandıklarınız sizindir.*"

⁷ Katolik Kilisesi Din ve Ahlâk İlkeleri, İstanbul 2000, s. 104-112.

Siz onların yaptıklarından sorguya çekilmezsiniz" (el-Bakara 2/134). Böylece, ilk günah güçlüğü de kesin bir biçimde bertaraf edilmiş bulunmaktadır.

Kur'ân-ı Kerim sadece ilk insanın hatasının bütün insanlara teşmil edilmesini kabul etmemekle kalmamakta, aynı zamanda Âdem'in günahı ile ilgili Hıristiyan teolojisini de reddetmektedir. Hz. Âdem günah işlemeye tabii şer veya kötü irade yüzünden götürülmemiştir. Âdem'in günahı ârızî bir safiyetin ve ödevin gözetilmesindeki yetersiz bir çabanın bir sonucu olmuştur.

İlk insanın tabiatı bizzat kendinden başka bir kurtarıcının müdahalesine ihtiyaç gösterecek derecede bozulmuş hale gelmemiştir. Zira, ona sadece kirin yıkanması ve ilk safiyetin yeniden tesisi için değil fakat aynı zamanda bu yeni mühtedinin seçkin mertebesine yükseltilmesi veya yeniden çıkarılması için hatasını kabul etmek ve pişmanlığını derhal göstermek yeterli olmuştur⁸.

Kur'ân'a göre şeytan, *"Ayıp yerlerini kendilerine göstermek için onlara vesvese vermiş, Rabbiniz size bu ağacı sırf melek veya ebedi kalanlardan olursunuz diye yasakladı. Ben gerçekten size öğüt verenlerdenim diye yemin etmiş* (el-Araf 7/20-21) *ve Âdem'i kandırmıştır ancak Allah, onun bu hatasında bir kasıt olmadığını ve onun töbesini kabul ettiğini belirtmektedir* (Tâhâ 20/115, 122).

Âdem'in yaratılışı ve cennetteki hayatıyla ilgili bilgiler yahudi kutsal kitabında bulunmasına rağmen bu dinde böyle bir yorum söz konusu değildir. Yahudi Rabbinik düşüncesine göre insanın suça temayülü ve ölümlü oluşu Âdem'in günahından ileri gelmiş olmasına rağmen Hıristiyanlıktaki gibi bir aslı günah doktrini yoktur.

İslâm'da Hz. Âdem'in yasak ağaca yaklaşması (el-Bakara 2/35-37; el-Araf 7/19-22) onun ahdi unutmaması olarak nitelendirilir. Ne var ki yüce Allah Âdem'in bu davranışında bir kasıt bulunmadığını açıklamıştır (Tâhâ 20/115). Muhtelif tefsirlerde Âdem'in bu davranışının kasıtlı değil unutkanlık sonucu vuku bulmuş basit bir hata (zelle) olduğu belirtilmiştir. Söz konusu olay cennette meydana geldiğine ve orada tebliğe muhatap olacak bir ümmet bulunmadığına göre o durumda Âdem henüz peygamber değildi. Peygamber

⁸ M. A. Draz, *Kur'ân Ahlâkı*, İstanbul 1993, s.78.

liğinden önce kendisinden sadır olan bu fiilinden dolayı Âdem tövbe etmiş, tövbesi kabul olunmuş ve daha sonra peygamberlikle görevlendirilmiştir (el-Bakara 2/37; Âl-i İmran 3/33; Tâhâ 20/122).

Cennette vuku bulduğu ve şeytanın da rol aldığı ifade edilen bu olay aslında Âdem'in şahsında insan neslinin Allah tarafından imtihana tabi tutuluşunun bir başlangıcıdır.

Aslında İslâm'a göre herkesin yaptığı, kazandığı kendisinedir. Kimse başkasının günah yükünü taşımaz (el-En'âm 6/164). Her doğan lekesiz, tertemiz bir tabiatta doğar. Doğuştan gelen günah yoktur, suç ferdidir. İslâm'da Yahudilik ve Hıristiyanlıkta olduğu gibi önceki insanların işlemiş oldukları günahın sonraki nesillere intikal etmesi tarzında bir inanç yoktur. Bu tür inançlar suçların ferdiliğine dayanan günümüz hukuk anlayışına da aykırı düşmektedir⁹.

⁹ G. Tümer, "Aslı Günah", DİA, III, 496-497; G. C. Anawati (Ter. S. Kılıç), "İslâm'da Aslı Günah Var mıdır?", Atatürk Ü. İFD, 7 (1986), 507-518.